

Nr 29

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående behovet av daghemsplatser, om inrättande av ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn samt om utredning rörande servicehus.

Till allmänna beredningsutskottet har hänvisats nedan nämnda motioner:

1) de likalydande motionerna I: 509 av herr *Sundin* och II: 591 av herr *Wahrendorff* vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam utredning angående behovet av daghemsplatser för förvärvsarbetande mödrars och ensamstående familjeförsörjares barn och därvid även om undersökning av möjligheterna till en viss samordning mellan de kommunala daghemmen och familjedaghemmen samt även kartläggning av det framtida behovet av sådana platser i enlighet med motionernas syfte.

I motionerna framhålles att det finns en stor arbetskraftsreserv bland de hemarbetande gifta kvinnorna. Bl. a. svårigheten att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan om tillsynen av barnen hindrar dem från möjligheten att göra en aktiv insats i produktionslivet.

Enligt motionärernas mening är det från nationalekonomisk synpunkt angeläget för samhället att se till att de praktiska problem löses, som lägger hinder i vägen för en hemarbetande kvinna att ta en deltidstjänst.

Det stora problemet är det otillräckliga antalet daghem, vilkas funktion är av största betydelse, varför bristen snarast bör avhjälpas. Dessutom synes det nödvändigt med en komplettering med ett större antal familjedaghem.

2) motionen II: 624 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till åtgärder som gör det möjligt för kommunerna att snabbt inrätta ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn, vilkas mödrar har förvärvsarbete.

I motionen framhålles att förvärvsarbetande mödrar alltid måste vara beredda att stanna hemma från arbetet om barnen blir sjuka. I synnerlig grad gäller detta de ensamstående mödrarna. Motionärerna påpekar att ensamstående mödrar kan tvingas att lämna sina sjuka barn ensamma hemma därför att mödrarna är tvingade att arbeta och att sådana situationer måste innebära en allvarlig psykisk påfrestning för såväl mödrar som barn.

Vårdandet av ett sjukt barn är en viktig samhällelig funktion, som från samhällets sida borde värdesättas mera än nu sker.

Den bästa lösningen på detta problem anser motionärerna vore att en service med särskilt anställda personer för vården av sjuka barn kom till stånd. En dylik service finns redan på några håll i landet.

Ett statligt bidrag för detta ändamål borde ställas till kommunernas förfogande.

3) de likalydande motionerna I: 503 av herrar *Boheman* och *Hilding* samt II: 588 av fru *Nettelbrandt m. fl.*, vari föreslås, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan huruvida och på vilka vägar man från statens sida kan stimulera till byggande av servicehus blir föremål för skyndsamt utredning.

I motionerna påpekas, att gifta kvinnor alltmer söker sig tillbaka till eller stannar kvar på arbetsmarknaden, vilket ofta ställer dem inför svårlösta problem, enär tillgången på hemarbetskraft minskat, daghemsplatserna är otillräckliga och serviceanordningar ofta saknas. Samma svårigheter möter för övrigt även andra kategorier, ensamstående, åldringar, sjuka etc.

I ett servicesystem bör finnas tillgång till daghem, isoleringsrum, sovplatser för barn, sjuksköterskor, annan personal för olika ändamål, matsal, färdilagad mat o. d.

Bostadskollektiva kommitténs förslag ledde veterligen ej till några centrala initiativ men den nu arbetande bostadsbyggnadsutredningen lär i viss utsträckning komma att behandla frågan om kollektivhus. Det är emellertid angeläget, att dessa frågor blir föremål för en grundläggande penetring av denna utredning eller av en särskild sådan.

Beträffande motiveringarna i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 591, II: 624 och II: 588.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna I: 509 och II: 591 från socialstyrelsen, Landsorganisationen (LO) och Yrkeskvinnors samarbetsförbund, över motion II: 624 från socialstyrelsen och över motionerna I: 503 och II: 588 från bostadsstyrelsen och statens institut för byggnadsforskning.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

Socialstyrelsen anför att barnstugeverksamheten, vilken ingår som en del i samhällets familjestödjande åtgärder, avser att tillgodose barnfamiljernas olika behov av tillsyn och vård av barnen. I sin information till kommunerna om barnstugorna lämnar socialstyrelsen förslag om hur verksamheten skall kunna anpassas till de aktuella behoven av barntillsyn på respektive orter. Med anledning av vad motionärerna anför om önskvärdheten för gifta kvinnor att kunna ta deltidstjänst framhåller styrelsen att kommunerna även blir uppmärksammade på möjligheten att inrätta halvdaghem, varmed förstås daghem, som hålles öppna fem—sex timmar om dagen. De utgör antingen fristående institutioner eller särskilda avdelningar i anslutning till vanliga daghem eller lekskolor. Erfarenheten av dessa institutioner är god på de få orter där de hittills bedrivs.

Styrelsen påvisar att icke fullt en femtedel av landets samtliga kommuner bedriver någon form av barnstugeverksamhet. Av dessa kommuner är 99 städer, 26 köpingar och 44 landskommuner. Av barnen i åldern 0—7 år

kan endast ca 1,4 procent beredas plats i daghem. Därtill kommer att ca 0,5 procent av barnen är placerade i familjedaghem. Av barnen i åldrarna 4—7 år kan ca 12,5 procent beredas plats i lekskolor. Icke ens i alla städer med 8 000—10 000 invånare bedrivs någon form av barnstugeverksamhet.

Kommunernas restriktiva inställning till att ta initiativ till och att fortsätta utbyggnaden av barnstugeverksamhet måste bl. a. ses mot bakgrunden av att det statliga driftbidraget till barnstugorna genom penningvärdeförändringen mer och mer förlorat sin stimulerande verkan. Av de totala driftkostnaderna för institutionerna täcker statsbidraget numera knappa 10 procent. Till detta kommer de senaste årens brist på förskollärare. Socialstyrelsen säger sig ha i remissyttranden och framställningar om anslag understrekat behovet av en kraftigare utbyggnad av barnstugorna — både daghem, lekskolor och fritidshem — och yrkat såväl på höjda statsbidrag till drift- och anläggningskostnader som icke minst på en ökning av utbildningskapaciteten vid förskoleseminarierna.

Med anledning av motionärernas önskemål om en kartläggning av det framtida behovet av platser i daghem och familjedaghem anför styrelsen att frågan om hur stort behovet är av tillsyn av de förvärvsarbetande mödrarnas barn redan varit föremål för en inom socialstyrelsen verkställd undersökning.

Kommunerna bör på sätt motionärerna föreslår sträva efter att samordna de olika formerna av hjälpåtgärder — barnstugor och familjevård — på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt i fråga om tillsynen av friska och sjuka barn och inte minst vid placering av varje enskilt barn. Exempel på en ändamålsenlig uppläggning av verksamheten finns på åtskilliga håll.

En fortsatt forskning beträffande frågor som rör tillsynen av barn till förvärvsarbetande mödrar finner styrelsen påkallad.

(Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t till styrelsen översänt riksdagens skrivelse i anledning av en motion till 1960 års riksdag om en utredning beträffande förutsättningarna att inom den allmänna sjukförsäkringens ram bereda ensamstående förvärvsarbetande familjeförsörjare, som på grund av minderåriga barns sjukdom tillfälligt tvingades stanna hemma från arbetet, ersättning för härigenom förlorad arbetsförtjänst. Skrivelsen skulle tagas i beaktande i den verksamhet, som ankommer på styrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet för den sociala hemhjälpverksamheten. Med anledning härav har styrelsen bl. a. till samtliga hemhjälpnämnder utsänt en skrivelse med råd och anvisningar för ordnande av barnvaktstjänst för sjuka barn till mödrar i förvärvsarbete.)

Yrkeskvinnors samarbetsförbund anför bl. a.:

Föräldrar med skiftarbete inom exempelvis servicenäringar och kommunikationsväsen är genom daghemmens öppethållningstider hänvisade till familjedaghem, likaväl som föräldrar med speciellt infektiöskänsliga eller på annat sätt klena barn. Enligt förbundets mening borde familjedaghemmen i ökad omfattning utnyttjas för de helt små eller känsliga barnen. En överföring av de äldre barnen från familjedaghem till de för många barn i lekåldern mer aktiverande daghemmen, borde enligt förbundets mening kunna

stimuleras genom med hänsyn till barnens ålder differentierade avgifter till familjedaghemmen.

Daghemmens öppethållningstider innebär, såsom ovan framhållits, att vissa kategorier förvärvsarbetande icke alls eller endast med stor svårighet kan utnyttja daghemmen för barntillsyn. Förbundet vill framhålla betydelsen av att frågan om tider för daghemmens öppethållande blir föremål för uppmärksamhet, då allt större grupper förvärvsarbetande med hänsyn till allmänhetens krav på service är i behov av barntillsyn under andra tider än den hittills traditionella arbetstiden.

Motionären föreslår även att en undersökning företages angående möjligheterna att samordna verksamheten mellan de två formerna av daghem. En sådan samordning tillämpas med gott resultat i Stockholm, varför liknande samarbete enligt förbundets mening borde komma till stånd på övriga platser i landet.

Förbundet tillstyrker motionerna.

Landsorganisationen (LO) framhåller att arbetsmarknadens kvinnonämnd år 1960 företog en undersökning, som klart visade behovet av daghemsplatser. Utredningens slutsatser var att barnstugebeståndet i dess helhet var otillräckligt, samt att familjedaghemverksamheten ökat, medan daghemsbyggandet stagnerat trots att de förvärvsarbetande mödrarnas önskemål om daghemsplatser fortfarande kvarstod. Det framgick vidare att institutioner för barntillsyn saknades på hälften av orterna (175 orter, därav 107 städer), som ingick i undersökningen. Av en annan undersökning, som publicerats i skriftserien »Konsumentinstitutet meddelar» (nr 9/1961), framgår det att ungefär en fjärdedel av de i undersökningen ingående barnen under 10 år (68 av 281) får klara sig själva under moderns förvärvsarbete. Vidare torde ett ganska stort antal kvinnor med intresse för förvärvsarbete avstå från att söka arbete, då de bedömer utsikterna att få betryggande barntillsyn som mycket små.

Enligt LO:s mening bör mer konkreta åtgärder tillgripas än vad som föreslås i motionen om man vill nå en snabb förbättring av situationen för de förvärvsarbetande mödrarna och ensamstående familjeförsörjarna. En sådan åtgärd synes vara att höja det statliga bidraget till kommunerna, när det gäller daghemverksamheten. LO anser att en av de väsentliga orsakerna till bristen på daghemsplatser är att det statliga stödet till kommunerna för denna verksamhet är så otillräckligt att det inte utgör någon verklig stimulans till utbyggnad och hänvisar till ett utlåtande över en motion, vilket i sin helhet godkändes av 1961 års LO-kongress och vari anfördes:

Eftersom det är de kommunala myndigheterna som med nuvarande bestämmelser bär huvudansvaret och får stå för huvudparten av de ofta mycket dryga kostnaderna för daghemverksamheten är det nödvändigt med en omfördelning av kostnadsbördan mellan stat och kommun för att de förvärvsarbetande mödrarna verkligen skall kunna få denna service av samhället.

LO anför vidare:

Under budgetåret 1959/60 utgjorde statens bidrag för hela barnstugeverksamheten omkring 8,5 procent av de totala driftkostnaderna. När stats-

bidraget till den halvöppna barnavården 1944 infördes uppgick det till 13 procent av driftskostnaderna. I årets statsverksproposition föreslås visserligen en uppräknig med 40 procent av anslaget till daghemmen. Trots den föreslagna anslagshöjningen blir den faktiska ökningen av statsbidragsprocenten ganska obetydlig.

De nuvarande anläggningskostnaderna för daghemmen bestrids av kommunerna. Staten kan dock genom medel ur Allmänna arvsfonden lämna vissa bidrag. Anslaget kan utgöra högst hälften av byggnadskostnaderna med begränsning till en viss maximisumma.

Utbildningen av personal till daghem finner LO också vara av stor betydelse. En snabb utbyggnad av antalet daghemsplatser fordrar också en motsvarande ökning av utbildningskapaciteten för förskollärare till daghem.

Beträffande samordningen mellan daghemmen och familjedaghemmen förutsätter LO att en sådan kommer till stånd. Hur motionären tänkt sig denna samordning är något oklart och detta gäller även familjedaghemmens ställning i förhållande till daghemmen. Enligt LO:s mening kan vid en samordning endast familjedaghem, där kommunal insyn och kontroll över den vård barnen erhåller, komma i fråga. Daghemmen bör vara den centrala institutionen för kommunal organiserad barntillsyn. Till varje daghem bör sedan ett antal familjedaghemplatser stå till förfogande.

LO har sig bekant, att frågan om daghemsverksamheten tagits upp i ett vidare sammanhang i motionen II: 89. Därest nämnda motion skulle föranleda utredning, vilket LO vill förorda, kan det förutsättas att även de i förevarande motion upptagna frågorna blir föremål för utredning.

Bostadsstyrelsen ansluter sig i allt väsentligt till motionärernas synpunkter rörande den otillräckliga bostadskollektiva servicen i dagens samhälle och rekommenderar, att utredningsuppdraget anförtros åt bostadsbyggnadsutredningen.

Institutet för byggnadsforskning förklarar sig dela uppfattningen att den bostadssociala servicen ofta är otillräcklig i våra bostadsområden. Institutet har emellertid erfarit att bostadsbyggnadsutredningen erhållit särskilda medel för att studera hithörande frågor. Vidare har bostadsbyggnadsutredningen föreslagit att en särskild utredning borde göras av institutet för byggnadsforskning beträffande ändamålsenliga bostäder för mindre hushåll och häri även inrymt behovet av speciell service för dessa kategorier. Institutet har även upprättat och kostnadsberäknat ett program för sådana studier och förklarat sig villigt att åtaga sig utredningsuppdraget.

Motionerna bör därför icke föranleda någon åtgärd.

Yrkeskvinnors samarbetsförbund förklarar sig helt stödja de i motionerna framförda önskemålen.

Utskottet

I motionerna I: 509 och II: 591 hemställs om en utredning angående behovet av daghemsplatser för förvärsarbetande mödrars och ensamstående familjeförsörjares barn samt undersökning av möjligheterna till samordning mellan de kommunala daghemmen och familjedaghemmen ävensom kartläggning av det framtida behovet. I motion II: 624 hemställs om åtgärder

som gör det möjligt för kommunerna att snabbt inrätta ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn, vilkas mödrar har förvärvsarbete. I motionerna I: 503 och II: 588 slutligen föreslås en utredning av frågan huruvida och på vilka vägar staten kan stimulera byggandet av servicehus.

Ett huvudsyfte för samtliga motionärer har varit att tillgodose behovet för förvärvsarbetande kvinnor att kunna lämna sina barn för tillsyn och vård under den tid mödrarna är i arbete.

Det föreligger en tydlig tendens på arbetsmarknaden till ökat deltagande av kvinnor — även mödrar med minderåriga barn — i förvärvsarbete. Utvecklingen, som senast berörts av 1951 års långtidsutredning (SOU 1962: 10), torde medföra ett ytterligare ökat behov av kvinnlig arbetskraft. Det är sålunda angeläget med åtgärder från samhällets sida för en utbyggnad och effektivisering av anordningar för barntillsyn för de förvärvsarbetande mödrarna.

Ett antal vid årets riksdag väckta motioner i hithörande eller närliggande frågor har hänvisats till statsutskottet, vilket upptagit dem till prövning i anslutning till sin behandling av den i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln upptagna anslagsposten till Bidrag till driften av barnstugor (statsutskottets utlåtande nr 5, sid. 10—14). Statsutskottet har i utlåtandet lämnat bl. a. uppgifter om den nuvarande situationen och tillstyrkt ett av föredragande statsrådet framlagt förslag om uppräknig av bidragen till daghem och fritidshem. Allmänna beredningsutskottet får hänvisa till utlåtandet, vari med anledning av de förenämnda motionerna anföres bl. a. följande:

Mot bakgrunden av den arbetsmarknadssituation, som kan förväntas för de närmaste åren, och den ökning av yrkesverksamheten bland mödrarna, som sannolikt kan påräknas, är det enligt utskottets mening angeläget, att frågan om omfattningen och utformningen av statens stöd till barnstugor och liknande ändamål blir föremål för en allmän översyn. Därvid kan en kartläggning även behöva ske av de åtgärder som hittills vidtagits. Därjämte bör så långt möjligt söka bedömas det framtida behovet av daghemsplatser. Vidare kommer naturligen frågan om inriktningen av verksamheten under prövning, varvid även avvägningen mellan vanliga daghem och familjedaghem torde få övervägas.

Statsutskottet föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en översyn rörande omfattningen och utformningen av statens stöd till barnstugor och liknande ändamål.

Allmänna beredningsutskottet ansluter sig till vad statsutskottet sålunda anfört och föreslagit. Ett bifall till statsutskottets hemställan skulle innebära att de spörsmål på förevarande område som upptagits i de till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna kommer under prövning. Utskottet förutsätter att de i dessa motioner anförda synpunkterna kommer att beaktas vid en blivande översyn. Detta gäller även de i motion II: 624 framförda förslagen om särskilda åtgärder för tillsyn av sjuka barn.

Beträffande de i motionerna I: 503 och II: 588 framförda förslagen i övrigt får utskottet hänvisa till att, som framgår av byggnadsforskningsinstitu-

tets yttrande, frågan om servicehus i olika avseenden prövas av bostadsbyggnadsutredningen och att även institutet ägnar spörsmålet uppmärksamhet. Utskottet finner därför motionerna i dessa delar icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd men vill i övrigt hemställa,

att riksdagen i anledning av

- 1) de likalydande motionerna I: 509 och II: 591,
- 2) de likalydande motionerna I: 503 och II: 588 samt
- 3) motion II: 624

i skrivelse till Kungl. Maj:t givet till kända vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 10 april 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller*, Sörlin, Hellebladh, Ringaby*, Tage Johansson, Schött*, Eric Peterson och Jonasson*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Jacobsson i Sala*, Hamrin i Jönköping*, fru Thunvall, herrar Carlsson i Huskvarna*, Björkänge, Haglund, fru Gunne, fru Hörnlund*, fru Ekroth*, herrar Magnusson i Nennesholm* och Edlund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.